

Zadnji zlatari na Dravi u Molvama

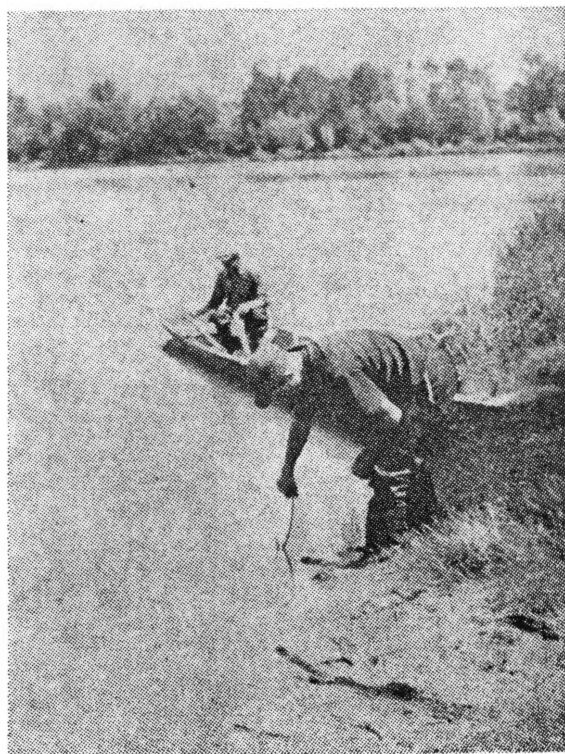
Život Podravaca kojih se sela nalaze uz Dravu bio je višestruko vezan uz promjenjive čudi ove velike rijeke. Vječito strah od poplava, od pozoja, divljih dekli i ostalih bića što su nastavala šipražje uz vodu, danas se još očituje u mnogim pričama, anegdotama i vjerovanjima. Naročito u starijih ljudi.

S druge strane Drave je omogućavala bolji životni prosperitet. Dravski šljunak i pijesak

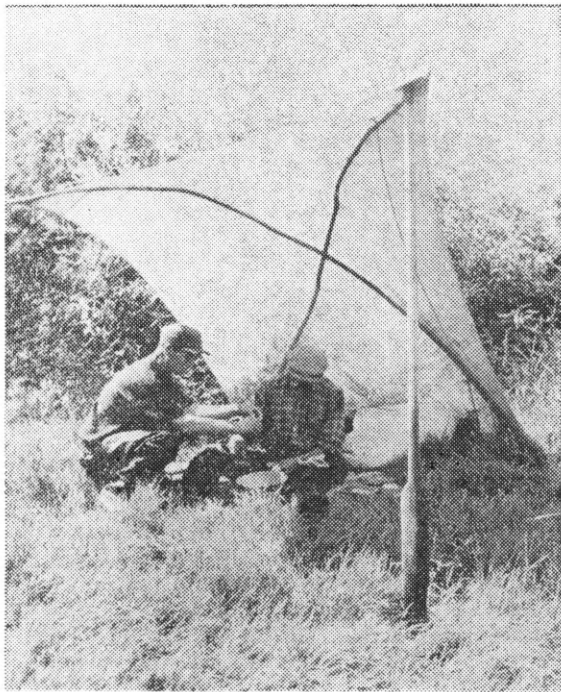
odličan su građevni materijal oduvijek cijenjen na tržištu. Otuda dopunski izvori prihoda. Nekada je i bogat ulov ribe rješavao dio problema u prehrani stanovništva. Dravski su mlinovi bili nezamjenjivi pri spremanju brašna i šrota. Manji se broj muškaraca bavio vađenjem zlata i to samo iz pojedinih obitelji tzv. zlatara. Ispiranjem šljunka i pijeska dolazilo bi se do zlata i dopunskih prihoda, koji nisu bili za-

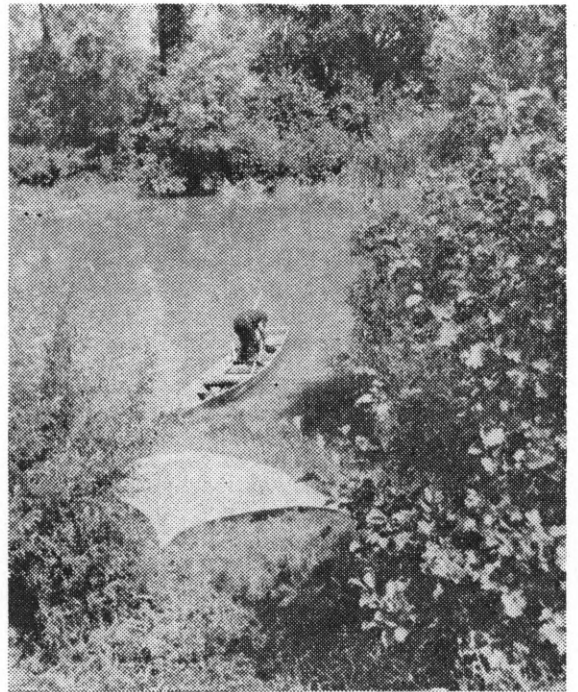
Sl. 1

Sl. 1a

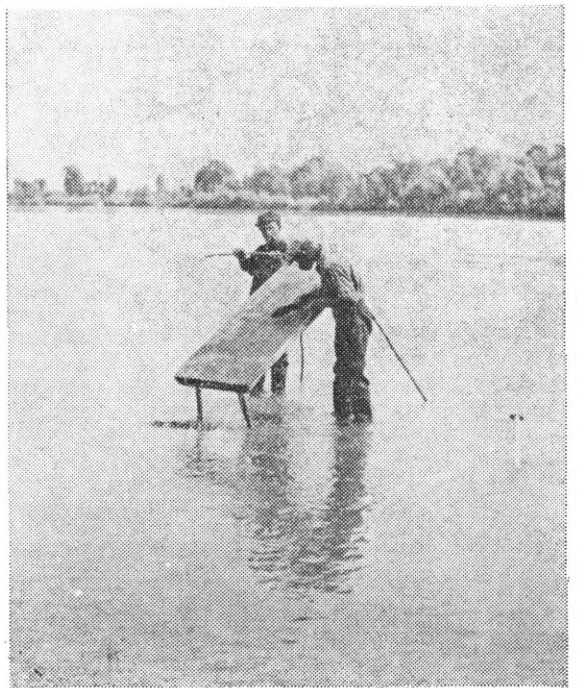
Sl. 2

Sl. 3

Sl. 4

Sl. 5

Sl. 6

nemarivi. Zlatari su svoj posao vršili u predahu među poljoprivrednim radovima, a zlatarske navike stekli od Međimuraca, naročito onih iz sela Vidovec, koji su krstarili Dravom i tražili što bolja nalazišta. Mještani podravskih sela uz Dravu, bili su im isprva pomoćnici pri poslu, no neki su se kasnije i osamostalili.

Međimurski zlatari rado su dolazili na Dravu kraj Molva, jer je taj njen dio bogat zlatom.

Ljeti 1955. otputio sam se s jednim parom ispirača zlata na dvodnevno ispiranje. Bili su to Rok Lukša rođ. 1912. i Marko Lukša 1922. Vađenje zlata snimio sam fotografski i filmski. Povremeno sam pomagao pri jednostavnijim poslovima.

Vrijeme je bilo sunčano i bez vjetera, vodostaj nizak a to su najpovoljniji uvjeti za rad. I.a. Ispirači obično rade u paru mijenjajući se pri težim poslovima. Ipak one finije i preciznije, koje se javljaju pri kraju posla, obavlja prvi zlatar, a pomoćnik ga poslužuje.

Sl. 7

Specijalnim čamcem, dugim šest metara, širokim 80 a visokim 40 cm¹ uputili smo se prema obližnjim sprudovima. Sav potreban pribor vozili smo sobom. Osim pribora koji se neposredno ticao zlatarskog posla, u čamcu se našla i gruba konopljena plahta te dva štapa. Od plahte i dva štapa načinili smo zaklon od kiše i sunca, podupirajući plahtu veslom.² Za spavanje služio bi ležaj od lišća i pruča, a noću zlatari bi se potpuno pokrili preko glave³ i bili tako zaštićeni od razne gamadi, poglavito komaraca malaričara kojih je uz Dravu nekada bilo u izobilju. Tako je bilo nekad. Ovom prilikom mi smo u sumrak napustili Dravu i otišli kućama na spavanje.

Zlatari su sobom ponijeli samo najpotrebniji alat: dasku od topolovog drveta dužine 180 a širine 75 cm. Ona mora biti vezana ukoso da bi se na njenoj hrapavoj površini, u njenim borama i iverima zadržao zlatonosni pijesak. Prije no što se daska stavi u upotrebu valjalo ju je umjetno izgredpsti, tako da je na sebi imala

Sl. 8

Sl. 8a

Sl. 9

Sl. 11

mного sitnih ivera, često tankih poput dlake.⁴ Dasku smo nastavili na pripadajuće noge, te je bila koso položena.⁵ Na taj je način pri ispiranju niz nju lako klizila voda, odnoseći šljunak i krupniji pijesak. Uzvodno smo načini- li malu branu od vrbova pruća, da bi nas štitila od eventualnog naglog porasta vodostaja i valova koji bi nam otežavali ispiranje.⁶ Širo- kom drvenom lopatom nabacivao se na dasku šljunak, a šajtarom vodu. Radi se o kan- tici posebna oblika nataknutoj na drveni štap dugačak oko metar i po.⁷

Lopata kojom se nabacuje šljunak služi i za rekognosciranje terena. Široka je, drvena, a radi se isključivo od orahovog drva. Njome se otkriva postotak zlata u dravskom pijesku.⁸ Ora- hovo drvo je tamno te se na lopati lako primjećuju zlatna zrnca. O njihovom broju ovisi isplati li se zlato vaditi ili ne.^{9a} Vrše se kon- zultacije. Zlatari se obično odlučuju za ispi- ranje ako je broj zrnaca na površini lopate veći od 25. Pri manjem broju zrnaca sprema se neće ni namještati, već će se čamcem poći na drugo mjesto i ponovno uzeti uzorak. Po is-

Sl. 12

Sl. 12a

Sl. 13

Sl. 13a

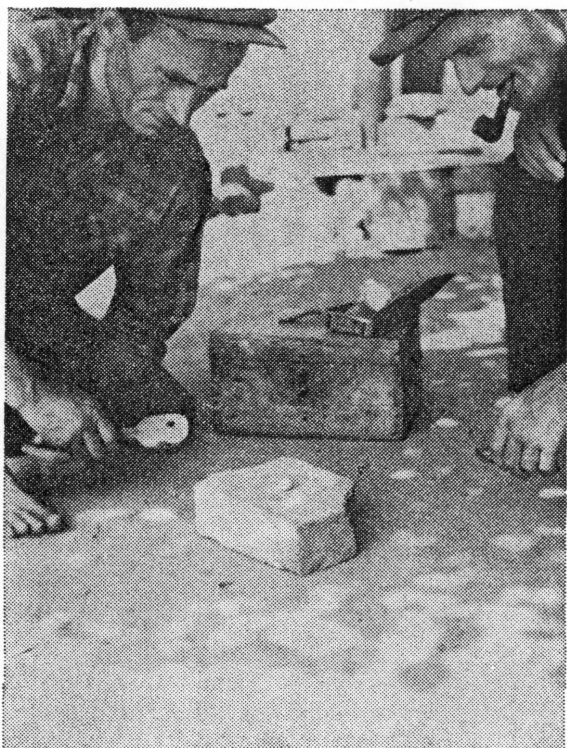
Sl. 14

Sl. 15

Sl. 16

Sl. 16a

kustvu, ali i prema instinktu zlatari određuju mjesto gdje će obaviti probu. Obično je to u plicaku uz rub jače struje. Na našoj se lopati već pri prvom pokušaju našlo 37 zrna i rad je mogao početi. Broj zrna bio je dobar predznak za uspješan posao. Nalazište je bilo neposredno ispod stare skele, a ni 200 metara od kuće glavnog zlatara čija je domaćica mijesila kruh za obilnu večeru kojom nas je predveče dočekala. Nalazište je bilo dobro i na njemu smo radili dan i po. Svakih otprilike pola sata, ponovno se uzimao uzorak i provjeravala količina zlatnih zrnaca.

Zlatarev pomoćnik stavljao je šljunak na dasku, a zlatar ga je pažljivo polijevao pomoću šajtara vodom. (Vidi sl. 7) Nakon određenog vremena, kad je ustanovljeno da taloga ima dosta, zlatar ga je prebacivao s veće na manju dasku.¹¹ Manja daska dimenzije 60 x 40 cm, dosta je debela i prema sredini blago udubljena. Udubljenje je u sredini najveće, oko tri centimetra. Prebacivalo se metlicom od vrbova pruća, no ona može biti i od sirka. Duga je 35 a u prosjeku široka 5 centimetara. Nakon što je talog sav prebačen, a velika se daska još lagano isprala mlazom vode, vještiji od zlatara posebnim je pokretima na udubljenju dasku grabio vodu, miješao talog s njom i izbacivao vodu

Sl. 17

i višak pijeska s daske.¹² i ^{12a} Taj je postupak ponovio bezbroj puta, sve dok mu se nije učinilo da je preostala masa dovoljno bogata zlatom. Zlatni je mulj veoma pažljivo istresao u emajliranu zdjelu. Tako smo činili nakon nekoliko sati sa svakim uzorkom.¹³ i ^{13a}

Na kraju drugoga dana kad su zlatar i njegov pomoćnik smatrali da je ispiranje završeno, u emajliranu zdjelu gdje se nalazio sav talog ubačena je živa. Ona je uza se vezala zlato i odvojila ga od preostalih finih zrnaca pijeska. Živu sa zlatom stavili smo u krpu od konopljina platna, stegnuli vrpcom i gnječili malom drvenom lopaticom sve dok je živa izlazila kroz njezine pore.¹⁴

Ostao je relativno velik grumen zlata. U njemu se još uvijek nalazilo nešto žive. Nakon gnječenja ostatak smo stavili na ciglu, u malo udubljenje, i oko grumeni zapalili vatru od drvenog ugljena.¹⁵ Zlato se peklo na jakom žaru, živa isparila, a na cigli ostao relativno čist grumen zlata.¹⁶ i ^{16a} Zlato smo vagnuli,¹⁷ proračunali utrošeno radno vrijeme i snagu, te ustanovili da nam zarada nije naročita.

Ipak, bili smo zadovoljni zajedničkim radom i doživljajem. Zlato je ostalo ljubaznim domaćinima, a oni su ga isporučili zlatarni na dalju preradu.